

Találkozásaink a Szentírással

KALÁSZ MÁRTON

A hegyi beszédhez

(Mt 7, 1–22)

*még majd szó essék, az ebeknek mit adunk
mit vetnénk taposásra ma serték elé
bogy ránk fordulva minket kik szaggassanak
ne csak, bogy kérnünk kell s megadatik*

*még majd szó essék, vétve kit vegyünk
s adnánk-e fiunknak kenyér helyett követ
szánnánk-e nevelt kígyót hal helyett
ne csak, bogy zörgessünk s megnyittatik*

*még majd szó essék, a széles kapun
betüremkedve ki áll személyünknel előbb
ki volt farkas, ki szed majd bojtorjánról is figét
ne csak — bogy mond a kevés is neked: Uram, Uram*

KEREKES KÁROLY

A bilincstépő és rácsszagató zsoldár

Miután Pált és Szilást Filippiben megvesszőzték és börtönbe vetették, azok éjfél tájban zsoldárokat énekelve dicsérték az Istent, a foglyok meg hallgatták őket. Ekkor hirtelen olyan erős földrengés támadt, hogy még a börtön alapfalai is belemegtek. Az ajtók mind felcsapódtak, és mindenkiről leoldódtak a bilincsek... (ApCsel 16, 25–26)

Gyermekkorom óta izgalmas olvasmány számomra a Szentírás. Nagyon sok epizódja kitörölhetetlen ihlető képként él és hat bennem. Így a fenti börtön-jelenet is. Főként az ragadta meg a fantáziámat, hogy csak ketten énekeltek zsoldárt az egész börtönben, és mégis: körülöttük minden rabról lehullott a bilincs! — Mintegy két évtizeddel ezelőtt jeles társaságban a zsoldárok csodálatos erejéről beszéltem. Az egyik jelenlévő kiváló egyházi férfiú türelmetlenül megszólalt: „Hagyjuk már azt a zsoldározást, hiszen húsz-harminc év múlva úgyis elhal az egész erőlködés. Ószövetségi imák azok, nincs bennük számunkra egyetlen ép gondolat sem. Készítsünk mai imádságokat helyettük, és mondjuk azokat, ha imádkozni akarunk.” A zsoldárok ilyen minősítésében akkor van némi igazság,

ha mindenestül megmaradunk a 3–4 évezreddel ezelőtti világszemléletben, s visszahulunk valami üdvtörténeti infantilizmusba. De ha a zsoltárokat úgy imádkozzuk, ahogyan Jézus, ahogyan az apostolok, a szentek imádkozták, akkor minden nemzedék számára új élet fakad a zsoltárokból. Bilincstépő és börtönrácsszaggató erő árad belőlük. Azok számára, akiknek a Szentlélektől sugalmazott zsoltárok ma is, négy évezred után is imádságos életünk felbecsülhetetlen ihletői és forrásai, szeretnék néhány szót szólni magukról a zsoltárokról, hozzácsatolva az egyház liturgikus imaóráinak naponként visszatérő invitatóriumos, imádságra hívogató 95. (94.) zsoltárának rövid elemzését.

Zsoltárimádság... Sok ember fülében talán idegenül hangzik ennek az összetett szónak mindkét eleme. Mi az imádság, mi a zsoltár? Hogyan is vált ez létté az apostoli korban, és hogyan válhat azzá ma?

Mi az imádság? Meg kell vallanunk, hogy Isten Könyvének az imára külön egyértelmű és egyetlen szava nincs. Csak szóbeli, pontosabban képbeli megközelítései: illatként (tömjénfüstként) áradni, térdre hullni, arca borulni, vagy éppen örömlében ugrándozni, ujjongva allelujázni. A bibliai imádkozás eme öt kiemelkedő megközelítése számomra úgy hat, mintha a Biblia embere öt érzékszervével akarná körültagogatni a Megközelíthetlent, a Szentet. Egyházunk egyik legnagyobb élő erkölcszociológusa, B. Häring szerint „az imádság egész életünk orientálódása, irányvétele, amelyben fokozatosan Isten lelkének részeseivé leszünk.” (Les chances de la prière.) Pilinszky János szerint az imádság megfoghatatlan, „elhelyezhetetlen” világunkban. (Szálkák, Az ember itt...) A magyar ima szavunk talán a ma már elavult, Arany János Toldijában még élő „imette” ősmagyar gyökérből származik: ébrenlétet, ráébredést, Istenre ébredést jelent. Az imádkozásban ráébredünk Istenre és reakcióink a Biblia öt megközelítésének lehetőségei szerint fogalmazódnak meg. Ebben a ráébredésben az imádkozás kölcsönösséget kifejező szó. Egyesül benne a felébresztő Isten (a Szentlélek) és a felébredő ember (az imádkozó) munkája. Az újszövetségi tanítás már egészen világos: „Gyöngeségünkben segítségünkre van a Lélek is, mert nem tudjuk, hogyan imádkozunk helyesen. A Lélek azonban maga könyörög helyettünk szavakba nem foglalható sóhajtásokkal.” (Róm 8, 26)

Mi a zsoltár? Az egész Zsoltárkönyvet *Tebíllímnék*, dicséreteknek nevezte az Ószövetség. Az egyes zsoltárok legáltalánosabb neve *mizmór*. Ennek alapjelentése, illetve alapigéje: ujjhegygel csipegetni, finom kézzel leszüretelni érett termést, érett gyümölcsöt. Átvitt értelemben ujjhegygel húrokat pengetni, így dallamot, imádságot-éneket (istenáldást és kegyelmet) szüretelni. Így a zsoltározás: imádságszüret, kegyelemszüret. Amikor zsoltározunk, finom puha kézzel összegyűjtjük gondolatainkat és érzéseinket, hálánkat és panaszunkat, örömlünket-bánatunkat és minden köszönetünket. És mindezt a nagy lélekszüretelést „szenge termésként, primicia-kévéként” Isten asztalára, oltárára helyezzük.

Ezek után az a kérdésünk: Hogyan vált létté a zsoltározás a keresztény korban? — Tudjuk, hogy Jézus átvette és ezzel az Újszövetség számára is hitelesítette az Ószövetség templomi, zsinagógai és családi zsolozsmázásának gyakorlatát, és ezt életében-halálában példaadóan alkalmazta is. Az ő gyakorlatát folytatták az apostolok. Az újszövetségi szentiratokban mintegy 518 alkalommal találjuk idézve (kifejezetten vagy bennfoglaltan) a zsoltárokat. Ebből több mint ötvenszer az Apostolok Cselekedeteiben. Péter apostol nagy nyilvánosság előtt mondott pünkösdi beszédjében ugyanúgy a zsoltárokból igazolja Krisztus feltámadását, mint ahogyan a Tizenegyek zárt apostoli gyülekezetében a zsoltár alapján határozzák el Júdás helyének betöltését. Említettük, hogy Pál és Szilas még a börtönben is zsoltárt énekel. A Jézushoz külsőleg arca is leghasonlóbb Jakab apostol, a nagy imádkozó, az igazi jókedv fakasztására és megőrzésére a zsoltározást ajánlja. (Jak 5, 13) És „amikor rossz napok járnak”, az éppen nem olvatag természetű Pál megint csak a zsoltárokat kínálja gyógyszerül. (Ef 5, 16–20) A krisztusi atmoszféra megteremtésére a

virágzó apostoli korban a zsolozsmázást használták. A szántóföldön éppúgy, mint a műhelyekben. Zsoltározik a juhok őrzése közben a pásztor, nehéz útjain a vándor. Zsolozsmázik kicsinye fölé hajolva az anya, de zsolozsmázik akkor is, amikor kedveseit sírba helyezi. Zsolozsmáznak a katonák a tábortűz mellett, még csatakiáltásaik is zsolozsmás akklamációk. Éjjel-nappal felváltva zsolozsmáznak a vandálok előtt templomba menekülő hívők: „Ha meghalunk is, zsolozsmázva haljunk meg!” – mondták.

Fő kérdésünk: Hogyan válhatnak életté a zsoltárok a mi korunkban? Napjainkban, ezt talán még Krisztus-hívő önmagunkon is tapasztalhatjuk, baj van az imádsággal. Az angyalstól megrettenő názáreti Szűz szavával kérdezzük: „Hogyan lehetséges ez?” Az igazi és egyetlen modell számunkra Krisztus. Ő részévé vált az élő Isten élő népének, nemcsak az Ószövetségben (ahogyan a Gyermekség-evangéliumok csodás képsorai tanúsítják), de részévé vált a jövőjének is. Így tettek az apostolok, és így kell tennünk nekünk is! Nem csupán a múltba kell beleöltöznünk „emlékezésünkkel”, hanem az eszkatológiai jövőbe is, élő „reményünkkel”! Akkor minden szónak és képnek új és tisztultabb értelme lesz számunkra a zsoltárokban. Mint ahogyan a kiforrott bornak új és tisztultabb íze lesz a lefejtés után. Ezt élhetjük meg, ha mi is *népünkbe öltözött*en imádkozzuk a zsoltárt, ahogyan Jézus, ahogyan az apostolok, ahogyan a szentek a feltámadás fényében! A megtestesült és megdicsőült Jézusról szól minden. Ami kedves és baráti, az a megtestesült és megdicsőült Istennek kedves és baráti; ami viszont negatív és ellenséges, az az ő ellensége! Az úgynevezett átokzsoltárok így az Antikrisztusra, a-sátánra mondott prófétai jövendölések. (A felszólító mód és a kategorikus jövő az Ószövetség nyelvén egy!)

Varázsszó: „Népünkbe öltözött!” Ez annyit jelent: Jézusba öltözött (ez a személyes test), és az egyházba öltözött (ez a közösségi test). Az emberek közül ezt a „népünkbe öltözést” és Jézusba-öltözést Szűz Mária valósította meg legtökéletesebben. Senki úgy nem tudott beleöltözni az egyházba, a megdicsőült Krisztus-testbe. Ennek bibliai képe a Napbaöltözött Asszony a Jelenések könyvében. (Jel 12)

Most pedig olvassuk el, azután elemezzük-izlelgessük mindennapi zsolozsmázásunk nyitó zsoltárát.

95. (94.) zsoltár

1 Jertek, örvendezzünk az Úrnak, és ujjongjunk szabadító Istenünknek. 2 Lépjünk színe elé háladallal, magasztaljuk őt zsoltárokkal. 3 Mert nagy Isten az Úr, nagy király minden isten fölött. 4 Kezében vannak a föld mélységei, és övé a hegyek minden orma. 5 Övé a tenger, ő alkotta, a szárazföldet is ő formálta. 6 Jöjjetek, boruljunk le, és imádjuk, hajtsunk térdet Urunk, Alkotónk előtt.	7 Mert ő a mi Istenünk, mi pedig legelőjének népe és kezének nyája. 8 Bárcsak hallgatnátok ma az Ő szavára: „Meg ne keményítsétek szívetekeket, 9 mint Meribánál, Massza napján a pusztában, ahol atyáitok megkísértettek engem, és próbára tettek, bár látták számos csodámat. 10 Negyven évig terhemre volt ez a nemzedék, azt mondtam: „Ez a nép tévelygő szívű; 11 nem ismerték meg utaimat, ezért haragomban kimondtam esküvel: nyugalmam helyére nem juthatnak el!”

A legősibb idők óta Isten népe éjszakai istendicséretének invitatóriumos énekes nyitánya ez a zsoltár. Szent Benedek Regulája szerint „a 94. zsoltárt antifónával (invitatóriummal) kell mondani, mégpedig énekelve”. (9. fej.) Az egyház, mint szerte a világban szorgoskodó gyermekeit hazaváró édesanya, mintegy kiáll a kapuba, és mindenkit istendicséretre, a szerető Atya magasztalására hív. A hívószó az eredeti héber szövegben

ugyanaz, mint az Isten ajkáról Ábrahám felé hangzó buzdítás a Teremtés könyvében (Ter 12, 2): Indulj, eredj, föl hát, serkenj, rajta!

Isten néven szólítottja mindig úton van: Ábrahám, Izsák, Jákob, Mózes, a választott nép, a próféták, az apostolok, maga Jézus... az egész *Zarándok egyház*. Mindnyájan úton, in statu viae vagyunk.

Ennek a zoltárnak az eredeti héberben nincs felirata. Úgynevezett „árva” zoltár. (A Septuagintában és a Vulgatában van: „dicsőítő ének, Dávidé”.) Talán ez is arra mutat, hogy nem egy meghatározott alkalomra szól — még ha eredetileg talán meghatározott ünnepi előadásra íródott is —, hanem minden közösségi istendicséret első darabjaként énekeltek. Nagyon valószínű, hogy már az Ószövetségben minden jeles ünnep nyitó zoltára volt.

Műfaja szerint szövetségújító zoltár. 11 versből áll. Talán csak véletlen egyezés, hogy a Teremtéskönyv Tóledóth-részének, az első 11 fejezet számával vág egybe. Két főrésze oszlik. Az első hét vers magasztalás, a többi négy emlékezés. (Tudjuk, hogy a bibliás imádságnak ez a kétütemű alapritmusa: magasztalás-emlékezés.) A Zoltárkönyvben való elhelyezkedése szerint az eszkatologikus ítélet és az örökkévaló királyság légköre veszi körül. Kulcsszavai és kulcsképei: Szikla, Király, Pásztor, Isten népe-nyája, az örök „ma”, valamint a kétségbeeső pörölés és a nyugalom helye. Párhuzamos bibliai helyek: Ter 1—11., Kiv 17 1—7 (Meriba, Massza); Zsid 3, 7—10; 4, 3—5; 13, 8; Zsolt 2, 7. Teológiai vonalvezetése: A fölséges Isten „ma” (tehát mindig) megújítja népével szövetségét. — Alkalmazás: Jézus az új Ábrahám, az új nép, az új prófeta, az új Dávid; az egyház viszont az új Izrael, az új Jeruzsálem, az új Sion, az új nyáj, az új Isten népe. Mi imádkozók-zsolozsmázók vagyunk a ma élő Jézus Krisztus, az itt és most élő egyház.

Mindezek után elemezzük-ízlelgessük a zoltárt versről versre.

1. vers: „Jertek!” Ez az a bizonyos rajta, indulj, eredj! — „Örvendezzünk!” A lakodalmi örömkialtások, harsogó rikongatások igéje ez. Menyegzős ünnep jellege van minden közös zsolozsmázásnak. — „Az Úrnak.” Az eredetiben Jáhvének, vagyis a velünk maradó hűséges szeretet Istenének. Mert övéi vagyunk, és ő miénk! — „Ujjongjunk!” Olyan korban hangzik el ez, amikor a görög filozófia csak a halálban talál boldogságot. — „Szabadító Istenünknek.” Az eredetiben: üdvösségünk Sziklájának. Ki a Szikla? Jáhve. Az újszövetségben Krisztus. Egyrészt mint biztos mentősvár, másrészt mint életvízforrás.

2. vers: „Lépjünk színe elé.” Vonuljunk. Ünnepélyes felvonulásról van szó, „színe elé”, tehát kegyét keresve. „Háladallal.” Himnuszokkal, lakodalmi énekekkel. — „Zoltárokkal.” Ennek tartalma, hogy hangszerré válik minden ideg- és izomrostom, virágos és termőággá minden sejtem: imádságszüretté, kegyelemszüretté változom.

3. vers: „Mert nagy Isten az Úr.” Az igazi nagyság csak Isten, Jáhve. Azért, mert mindig velünk marad. — „Király.” A kezdeményezés, a vezérlés, a szuverenitás személye. Az ember számára bukása után (vagy álmaiban) a király lesz az Isten képe és hasonlatossága. Nagy király: egyedüli király. Hiszen a pogány istenek nem is léteznek.

4. vers: „A föld mélységeit.” A lentvalóság titkos erőforrásait. Mert onnan jön ki a fű, a fa, a virág, meg azok az állatok, amelyeknek az eredetét nem ismerték. — „Kezében vannak.” Hatalma van fölöttük, az övé. — „Övé a magas hegyek minden orma.” A fentvalóság titkos erőinek is ő az Ura, ismerője és működésben tartója. (Vö. a Teremtéstörténet első versét.)

5. vers: „Övé a tenger,” a vizek titkos erői, tudniillik azok hozzák létre (az ókori biológia szerint) a halakat. Innen érthető az apostoli korban a „Krisztus halacskái vagyunk” hitvallás, tudniillik a keresztvívőből születünk az isteni életre! — „Ő alkotta.” Folytatódik a teremtésre utalás. — „A szárazföldek is.” A teremtés után a szétválasztás művét is emlékezetbe idézi, a föld „szilárd oszlopait” is tudatosítja. És mindezt „ő formálta”. Ő, tehát a Teremtő Isten.

6. vers: „Jöjjetek!” A zoltárt indító ige intenzívebb megismétlése. — „Boruljunk le és

imádjuk.” A kor szokása szerint hétszer előre, hétszer hátra esve. — „Urunk, Alkotónk előtt.” Ez Jáhve, a mi Teremtőnk! Az ószövetségi embert elbűvöli a teremtés. — „Hajtsunk térdet.” A térd az ókori ember számára a lélek erőinek különleges megjelenítője. A héber térdelni szó azt is jelenti: áldani.

7. vers: Szinte a hetedik nap szabhati boldogsága következik: „Ő a mi Istenünk, mi pedig legelőjének népe.” Ki nem mondottan ez a jegyesi boldogság. Értékes vagyok, mert az övé vagyok. — A „népe” itt nem a héber „gój”, hanem „am”, vagyis nemesen szervezett együttes, organizmus! — „Kezének nyája.” Ő a mi pásztorunk!

8. vers: Változik a hangnem. Eddig a teremtésről elmélkedtünk Jáhvét *magasztalva* most keserűen *emlékezünk* prófétai intő szóval: „Bárcsak hallgatnátok...” Mögötte a kemény prófétai „Halljad Izrael” harsan. Mindig így kezdtek a próféták, de így kezdtek az újszövetség nagy prófétái lelkei is. (Még Szent Benedek is így kezdi Reguláját.) — „Bárcsak...” Egy kis izelítőt abból, hogy Isten nem erőszakol a jóra. Szabad odaadottságot vár tőlünk. A szeretetet nem lehet kikényszeríteni. (A mi „parancs” szemléletünk kissé fonák.) — „... meghallgatnátok.” Bárcsak kis Sámuelek lennétek (Sámuel: Istenre hallgató) és rátok bízhatná titkait az Úr. Vagy Iz 7-ben: „Halljátok, Dávid háza!” Az Újszövetségben: „Hallottátok, hogy mondatott a régieknek, én pedig mondom nektek.” (A megújuló papság és szerzetesség tudatosabban bibliás lesz, „odahallgatóbb” lesz Isten igéjére, mint a régi. Olyan lesz, mint Sámuel, aki még álmában is „odahallgat.”) — „Ma:” földi életek egész tudatos szakaszában. Ez a „ma” tökéletes szentlelkes értelmezést kap a Zsid 3, 7-ben és 4, 3 skk-ben. Vö. még a Miatyánkban: „Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma!” — „Szavát.” Ő mindig szól. Bár olykor „nem hanggal, nem beszéddel, nem hallgató igékkel”. (Zsolt 19 [18] 4) — Isten szava a 7. vers első feléből hangzik tovább: „Meg ne keményítsétek szíveteket.” A kemény szívű a Bibliában: engedetlen, oda nem hallgató. Mert Isten sohasem néma, ő mindig szól. Ha nem hallod, a hiba benned van. Mintha azt mondaná az Úr: Gondold csak meg, mi mindent kaptál és tanultál tőlem! (Vö. „Én nemzetem, zsidó népem.”)

9. vers: „Miként Meribánál és Massa napján.” A Keserűség vizénél és a Csüggedés napján. Üdvösségtörténeti modell ez minden időkre. — „Atyáitok...” Az atyák vétke mindig kűtmérgezés az eljövendő nemzedékek számára. — „A pusztában”, vagyis a tisztulás, a konverzió, a személyes Istennel való találkozás helyén. (Minden lelkigyakorlatos ház vagy szerzetesház is „puszta”, az élő Istennel való találkozás helye!) — „Megkísértettek engem és próbára tettek.” Hitetlenkedtek velem szemben. Mintha Káin módjára konokul és önfejűen a maguk igazának a bilincseibe verték volna magukat. — „Bár látták...” Józan ésszel és ép érzékkel megbizonyosodhattak. Így még azt sem mondhatták, hogy „elhiszem, ha látom”. Mert látták — „... csodáimat”. Az eredetiben: műveimet. A három szó, amit a csoda jelölésére legtöbbször használ a Biblia: a) *művek*, Isten nagy tettei; b) *erők*, rendkívüli jelenségek, amelyeket ember nem képes produkálni; c) *jelek*, figyelemfelhívások arra, hogy „Itt jelen vagyok...”

10. vers: „Negyven évig.” A 40 év egy emberöltő, amíg egy teljesen új nemzedék nőhet fel. A Bibliában az átfarmálódás idejének kerek mérőszáma a negyven. Így értendő a 40 napi vízözön, a Szent Negyvennap, továbbá Mózes, Illés és Jézus 40 napos böjtje, a Húsvét utáni 40 nap, a születés után 40 nap stb. — „Terhemre volt ez a nemzedék.” Ráuntam erre a nemzedékre. Nem az egész népre és főként nem örökre! Ezt hangsúlyoznunk kell. Az utolsó előtti versből világos, hogy Isten nem vetette el végleg a népét. — „Azt mondtam”, így szóltam. A teremtő isteni szóra utal vissza. Másrészt a Sámuelnek mondott isteni intőszó is eszünkbe juthat: „Isten a szívet nézi!” (1 Sám 16, 7) Egynes szív, egyszerű szív, és nem „kétszerű szív”. (Vö. Zsolt 51 [50], 12: „Tiszta szívet teremts bennem, Istenem!” Vagy Máté 5, 8: „Boldogok a tisztaszívűek!”) — Az itt szereplő „tévelygő szívű” az egyszerű

szívnek, a tiszta szívnek a torzója, karikatúrája. A hazug szív az ördög temploma. A „tévelygő” már előre utal az Isten útjának nemismerésére.

11. vers: „Nem ismerték meg utaimat.” Az „út” az első zsoltár probléma-felvetésében szerepel már. Az „út”: vallás. Az ismerni ige a Szentírásban kettős gyökerű, amely két gyökér azonban csak egyetlen valóság két oldala: egyrészt elviseltetni és elviselni, másrészt „viselőssé tenni” és viselőssé lenni. Behelyettesítve ide: Nem képesek elviselni az én megvallásomat, illetve nem fogan meg bennük az isteni ige. Ez a tragédiájuk!

Ha nincs igazi kezdet (résít, arché, principium), és ha nincs jó „indulat”, akkor nem lehet jó folytatódás, és főként nem lehet jó befejezés, — „nyugalmam helyére nem juthatnak el”, nincs célhozérés! (Lásd az első zsoltárt.) — A 95. (94.) zsoltár napi zsolozsmázásunk jó „kezdeté”. Tovább kell folytatni, és jól is kell befejezni! Talán jeles zsoltárfordítónk, Sik Sándor Őszi fecske című versének néhány sorát is szívünkbe vésve: „Jaj, csak akkor el ne késsen hozzád csukló szívverésem; én Istenem, csak az Áment el ne vétsem!”

Szent Benedek Regulájából idéztük, hogy „a 94. zsoltárt antifónával (invitatóriummal) kell mondani, mégpedig énekelve!” Ennek a felszólításnak az az alapja, hogy a zsoltárok lényegükben *énekek!* Természetesen már pusztá elmélkedő olvasásuk is nagy lelki haszonnal jár. A zsoltárok azonban nem csupán és egyszerűen „lelki táplálékot”, hanem a testestül-lelkestül szemlélt egész emberi személyiségnek az Isten életébe szövődését szolgáló élettevékenységek. Ha tehát éneklésre talán nincs is módunk, mégis — mint ahogyan a régi atyák mondták — *digne, attente et devote*, vagyis „méltón, figyelmesen és áhítattal” kell recitálnunk. Csak így lesz zsolozsmázásunk igazi imádságszüret, kegyelem-szüret. És így lehet minden egyes zsoltár imádkozása-éneklése mind az egyéni, mind a közösségi életünkben — bilincstépő és börtönrácscsagattó.

PETZ GYÖRGY

Ha nem tudom . . .

*Ha nem tudom meg, mit beszél a tenger,
nem tudom meg, mivégre születtem.*

Kié ez a tenger? Senkié.

És a lányok nevetése? Elviszi a szél.

És ráfagy végül mégis a szájra.

Kié ez a tenger, ez a kék nevetés?

Tudja: mire vár a szél,

merre a hajók — fehér fogak gyöngye,

s laposan rajt a felbők —

Kié a tenger nevetése?

1989 január vége, Kuba